دانشگاه گنبد کاووس
نشریه "حفاظت زیست بوم گیاهان"
دوره دوازدهم، شماره بیست و چهارم
http://pec.gonbad.ac.ir

علمی-پژوهشی

تدوین استراتژی توسعه‌ی اکوتوریسم بر اساس مدل تلفیقیAHP-SWOT (مطالعه موردی: مراتع شمالی شهرستان گنبدکاووس)

امین محمدی استادکلایه [1*]، سحر نبوی چاشمی[2]، ابوالفضل طهماسبی[1]، حمیده پهلوان زاده[3]

[1] استادیار گروه مرتع و آبخیزداری، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه گنبدکاووس، گنبدکاووس
[2] دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد مرتعداری، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه گنبدکاووس، گنبدکاووس
[3] محقق آزاد، دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، گروه طراحی منظر، دانشگاه تهران، تهران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۹

چکیده

امروزه طبیعت‌گردی به‌عنوان یکی از گونه‌های منحصربه‌فرد و در حال رشد حوزه گردشگری نقش مهمی در توسعه پایدار جوامع ایفا می‌کند. هدف از پژوهش حاضر تحلیل درونی و محیطی مراتع شمال شهرستان گنبدکاووس به‌منظور تدوین استراتژی توسعه طبیعت‌گردی است. تکنیک استفاده‌شده در این پژوهش رویکرد تلفیقی AHP-SWOT است. ابتدا با استفاده از تجزیه‌وتحلیل SWOT اقدام به شناسایی و طبقه‌بندی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای طبیعت‌گردی در منطقه موردمطالعه شد؛ در گام بعد با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی اقدام به محاسبه وزن و اهمیت هرکدام از معیارها و زیرمعیارها شد. برای گردآوری داده‌های پژوهش، ماتریس مقایسات زوجی هر یک از مؤلفه‌ها و گروه‌ها با استفاده از قضاوت و نظر ۱۴ نفر از متخصصان طبیعت‌گردی تدوین و تکمیل گردید. نتایج نشان می‌دهد نقاط قوت با داشتن وزن ۰/۵۷۹، نقاط ضعف با داشتن وزن ۰/۲۵۲، گروه فرصت‌ها با داشتن وزن ۰/۱۱۶ و گروه تهدیدها با داشتن وزن ۰/۰۵۳، به‌ترتیب رتبه‌های اول تا چهارم را در اکوتوریسم مراتع شمال گنبدکاووس به خود اختصاص داده‌اند. براساس نتایج مدل استراتژی کلان مدیریت اکوتوریسم مراتع در شمال گنبدکاووس، استراتژی تنوع (ST) انتخاب گردید. با توجه به نتایج فوق می‌توان اذعان داشت که تحلیل محیط داخلی مراتع شمال شهرستان گنبدکاووس برای تبدیل نقاط ضعف به نقاط قوت، برای تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان از اولویت و اهمیت بیشتری نسبت به تحلیل محیط خارجی برخوردار خواهد بود. همچنین ضرورت دارد تلاش برنامه‌ریزان طبیعت‌گردی در راستای تبدیل تهدیدات به فرصت‌ها باشد.

واژه‌های کلیدی: **مدل AHP-SWOT، طبیعت‌گردی، مرتع، شهرستان گنبدکاووس**

مقدمه

صنعت گردشگری، بزرگترین و متنوع‌ترین صنعت در دنیا به‌حساب‌می‌آید. تأثیر گردشگری بر افزایش میزان اشتغال و درآمدهای ارزی، رونق صنایع داخلی و گسترش همکاری‌های بین‌المللی موجب شده است تا نگرش کشورهای دنیا به آن تغییر یابد و جایگاه مهمی در سیاست‌گذاری دولت‌ها پیدا کند؛ به‌گونه‌ای که بسیاری از برنامه‌ریزان از آن به‌عنوان رکن اصلی توسعه یادمی‌کنند (نرگسی و همکاران، ۱۳۹۷؛ موسوی و موسوی، ۱۳۹۸ و Yang and Fik, 2014). در واقع گردشگری در بسیاری از کشورهای جهان، یکی از پیچیده‌ترین کسب و کارهای بشری است و به عنوان فعالیتی چند وجهی دارای کارکردها و اثرات مثبت گوناگون است (قادری و همکاران، ۱۳۹۰ و غفارزاده، ۱۳۹۵).

اکوتوریسم گونه‌ای از گردشگری است که در آن گردشگران برای دیدار و مشاهده پدیده‌های طبیعی جذاب سفر می‌کنند و هدف از آن پایداری همزمان سیستم‌ها و اشتغال‌زایی است (حشمتی و همکاران، ۱۴۰۲). اکوتوریسم

*نویسنده مسئول: aminmohammadi@gonbad.ac.ir

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-19]

یکی از بخش‌های زودبازده و روبه‌رشد صنعت توریسم پایدار است که مبتنی بر حفظ پایداری محیط زیست و تضمین-کننده توسعه پایدار صنعت گردشگری در ارتباط با نیازهای گردشگران و جامعه میزبان است (مسعودی و همکاران، ۱۳۹۴، Sobhani et al, 2024). اکوتوریسم به‌عنوان یک گونه از گردشگری قادر است که در استفاده از توان‌های محیطی سبب افزایش همکاری و تأثیرات اقتصادی آن و همچنین حفاظت از محیط زیست و توسعه پایدار شود و تحرک و پویایی را در اقتصاد محلی و منطقه‌ای به‌وجودآورد (مزیدی و همکاران، ۱۳۹۵). امروزه بین اکوتوریسم و توسعه پایدار همخوانی و سازگاری وجود دارد (Anup et al, 2015). کشور ایران به‌دلیل وسعت فراوان و تنوع اقلیمی و ... در زمینه اکوتوریسم قابلیت بی‌نظیری دارد (سقایی و همکاران، ۱۳۹۵؛ بازگیر و همکاران، ۱۴۰۰ و رنجبر دستنایی و همکاران، ۱۳۹۴). برطبق اعلام وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، ایران مقام دهم جهان را از نظر داشتن آثار تاریخی و رتبه پنجم دنیا را از لحاظ تنوع اقلیمی دارد (موقر پاک و قربانی، ۱۳۹۷). این درحالی است که ایران از نظر گردشگری در بین کشورهای جهان مقام هشتادم را دارد و میانگین سهم درآمد ایران از گردشگری جهان فقط چهارصدم درصد است (مسعودی و همکاران، ۱۳۹۴).

باید توجه نمود که علی‌رغم مزایای فراوان صنعت گردشگری در بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی کشورهای مختلف، چنانچه توسعه آن همراه با سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌های منطبق بر نگرش محیط‌زیستی و با تأکید بر پایداری توسعه نباشد، به‌طور حتم موجب بروز تأثیرات منفی فراوان بر محیط‌زیست خواهد شد که علاوه بر تخریب و کاهش کیفیت طبیعت و جلوه‌های طبیعی و مصنوعی، در نهایت به کاهش جاذبه سرزمین‌های تحت تأثیر برای گردشگران داخلی و خارجی منجر می‌شود؛ درنتیجه، فرآیند توسعه پایدار صنعت گردشگری نیز دچار وقفه و اختلال می‌شود (Ghorbani et al, 2015 و Sobhani et al., 2023). این امر بر اهمیت تحلیل راهبردی و همچنین شناخت قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری طبیعت بیش‌ازپیش می‌افزاید؛ زیرا با تحلیل راهبردی و تدوین راهبردهای مناسب با توجه به میزان اهمیت، قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری طبیعت می‌توان در راستای توسعه و بهره‌برداری و استفاده کاراتر و اصولی‌تر از آن، گام برداشت؛ درنتیجه موجبات رونق فزاینده آن را فراهم نمود. در میان مدل‌های تحلیل راهبردی، مدل SWOT که برگرفته از حروف اول چهار واژه قوّت (Strength)، ضعف (Weakness)، فرصت (Opportunity) و تهدید (Threat) است، یکی از ابزارهای مهم تطابق نقاط قوّت و ضعف درون‌سیستمی با فرصت‌ها و تهدیدهای برون‌سیستمی است که در تصمیم‌های مربوط به انتخاب راهبردی مورد استفاده قرار می‌گیرد (قربان‌نیا خیبری و همکاران، ۱۳۹۸). این روش به‌طور ساده به‌عنوان ابزاری برای بهره‌برداری در مراحل مقدماتی تصمیم‌گیری و به‌عنوان یک پیش‌درآمد در امر برنامه‌ریزی راهبردی در گام‌های کاربردی آینده استفاده می‌شود (حجازی و همکاران، ۱۴۰۱ و امینی کرج آبادی و همکاران، ۱۴۰۱).

هرچند مطالعات اندکی در زمینه اکوتوریسم و بررسی نقاط قوّت و چالش‌های آن در ایران و جهان انجام شده است، اما نتایج تحقیقات انجام‌شده در داخل و خارج از کشور نشان می‌دهد که توسعه این‌گونه از گردشگری نیازمند استراتژهای خاص برای نیل به این مقصود است. به‌عنوان مثال، در کشور مغولستان در بررسی وضعیت گردشگری مراتع، نقطه قوّت آن بهره اقتصادی برای دامداران و نقطه ضعف آن نبود برنامه‌ریزی و ناهماهنگی زمانی و مکانی حضور گردشگران در مراتع با تقویم دامداران بود. در این مطالعه تداخلات و تعارضات بین‌فرهنگی میان گردشگران و دامداران نیز به‌عنوان ضعفی دیگر معرفی شد (Hatcherson, 2019). در مطالعه دیگری (Fan et al, 2015)، در بررسی اثرهای گردشگری بر جوامع دامدار بومی در شینجیانگ و مغولستان داخلی چین بیان کردند، هرچند گردشگری مرتع موجب افزایش درآمد اقتصادی برخی دامداران و کاهش شاخص فقر شده، اما هدف اصلی توسعه گردشگری برای جلوگیری از تخریب مراتع به‌وسیله کاهش نرخ دام‌گذاری میسر نشده است؛ زیرا گردشگری مراتع دارای آثار تخریبی دیگری است و روش‌های سنتی مدیریت مرتع از بین رفته و به‌جای آن گردشگری نوین جایگزین شده است که ممکن است سازگار با مرتع نباشد.

جعفری‌فرد و همکاران (۱۴۰۰) با تحلیل استراتژی توسعه منطقه اشتهارد بر اساس قابلیت‌های زمین ـ گردشگری با الهام از مدل پرالونگ و سوات نتیجه‌گیری نمودند که منطقه مورد مطالعه توانمندی‌های بسیار زیادی برای توسعه ژئوتوریسم دارد، ولی ضعف‌ها و تهدیدهای

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-19]

موجود مانع از بالفعل شدن این توانمندی‌ها گردیده است. حسینی و همکاران (۱۳۹۹) با تحلیل نقاط قوّت، ضعف، فرصت و تهدید از دیدگاه مرتعداران و کارشناسان حوضه تیل‌آباد استان گلستان نتیجه‌گیری کردند از میان عوامل قوت "زیباشناختی فصلی همانند گلدهی زعفران در دوره مشخص سال" و "درآمد اقتصادی ناشی از گردشگری مراتع برای مرتعداران" و از میان عوامل ضعف "نبود سیستم جمع‌آوری زباله و تأثیر زباله در زیبایی‌شناختی چشم‌انداز" و "عدم استفاده از دانش و نیروی بومی مردم محلی برای مدیریت گردشگری" به‌ترتیب توسط مرتعداران و کارشناسان به‌عنوان بالاترین اولویت معرفی شدند.

امروزه منابع طبیعی به‌عنوان سرمایه‌های اصلی اکوتوریسم با چالش‌های متعددی مواجه است. کشور ایران با دارا بودن منابع طبیعی فراوان، جزء پنج کشوری است که دارای بیشترین تنوع محیطی و جغرافیای درسطح جهان است (بازگیر و همکاران، ۱۴۰۰). بنابراین ارزش‌گذاری مناطق اکوتوریستی و کارکردهای زیست محیطی در راستای اتخاذ سیاست‌های اقتصادی از مهمترین مقولات برنامه‌ریزی صنعت گردشگری به‌شمار می‌آید (سجادی و همکاران، ۱۳۹۵; Makian and Hanıfezadeh, 2021). مراتع با مساحتی بالغ بر ۸۴ میلیون هکتار حدود ۵۱ درصد از مساحت کشور را به خود اختصاص داده است (فرامرزی و همکاران، ۱۴۰۰). گردشگری در مراتع منافع زیادی ازجمله فراهم کردن بهره‌وری اقتصادی و توانایی حفاظت از محیط-زیست را در پی دارد. از آثار مثبت گردشگری در مراتع این است که با اجرای شیوه‌های کارآمد مدیریتی و برنامه‌ریزی-های اصولی سبب تداوم معیشت پایدار، تبادلات مالی، ایجاد مشاغل هرچند کوتاه‌مدت و فصلی برای نیروی کار و منجر به حفظ فرهنگ کسب‌وکار، آداب و رسوم و سنّت‌های هر منطقه می‌شود و نقش قابل توجهی در مرتفع‌سازی مشکلات اشتغال منطقه دارد (Hafezi et al, 2023). با مدیریت و توسعه گردشگری در مراتع می‌توان از طریق ایجاد اشتغال و بهبود وضع مالی بهره‌برداران، از واردشدن فشار بر مرتع کاست؛ همچنین از تخریب منابع آب، خاک و پوشش گیاهی جلوگیری کرد و فرسایش را کاهش داد (حسینی و همکاران ، ۱۳۹۹; شکوهی و همکاران، ۲۰۲۲).

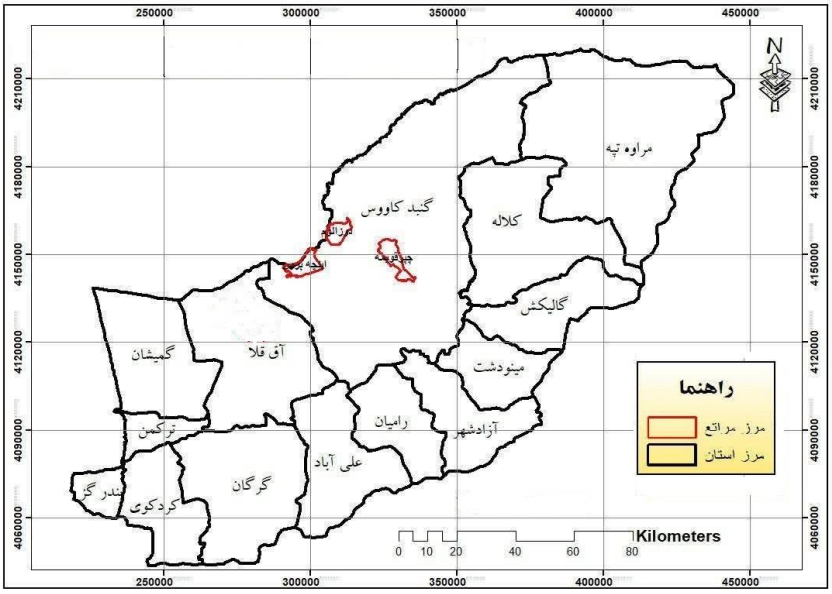
استان گلستان در شمال ایران و حاشیه دریای خزر به-دلیل موقعیت ویژه جغرافیایی از تنوع اقلیمی و زیستی فراوانی برخوردار است (رجبلی و همکاران، ۱۴۰۱). به‌طوری‌که از آن به سرزمین چهار فصل یاد می‌شود و پوشش گیاهی متنوع از قبیل جنگل انبوه، بیشه طبیعی، مرتع و حتی بیابان آن را به مینیاتوری از ایران تبدیل نموده است (سیمای منابع طبیعی و آبخیزداری استان گلستان، ۱۳۹۶). استان گلستان علی‌رغم دارا بودن جاذبه‌های طبیعی فراوان در زمینه جذب گردشگر و توسعه صنعت توریسم، تاکنون موفق به استفاده از این موقعیت مناسب نشده است. تحقیق حاضر با درنظرگرفتن موارد فوق و درک این مطلب که شناخت ظرفیت‌ها و محدودیت‌های اکوتوریسم می‌تواند تأثیر سازنده‌ای بر برنامه‌ریزی مناسب گردشگری به‌طور عام و اکوتوریسم به‌طور خاص در منطقه داشته باشد، به‌دنبال تدوین استراتژی مناسب توسعه اکوتوریسم از دیدگاه مشارکت‌کنندگان و افراد ذی‌نفع در امر گردشگری با استفاده از مدل تلفیقی AHP-SWOT است؛ ایده اصلی از به‌کاربردن AHP در چارچوب SWOT ارزیابی سیستماتیک مؤلفه‌های SWOT و ایجاد قابلیت اندازه‌گیری این مؤلفه‌ها با توجه به اهمیت آن‌ها است.

مواد و روش‌ها

منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه شامل مراتع واقع در شمال شهرستان گنبدکاووس و متشکل از سه مرتع چپرقویمه، دوزالوم و اینچه‌برون است. راه اصلی دسترسی به این منطقه جاده گنبدکاووس- داشلی‌برون است. مراتع منطقه به‌صورت تپه‌ماهور و جلگه‌ای و شیب عمومی بین ۰ تا ۲ درصد است. براساس آمارها متوسط میزان بارندگی سالانه در این منطقه حدود ۴۰۰ میلی‌متر است. منطقه مورد مطالعه از نظر دمایی شرایطی نزدیک به آب و هوایی مدیترانه‌ای دارد. دارای تابستان‌های گرم و خشک و زمستان‌های سرد و ملایم است. خاک منطقه عمیق با بافت متوسط تا سنگین، با زهکشی طبیعی مناسب و قابلیت نفوذ متوسط و شوری زیاد است (طهماسبی، ۱۳۹۴). در شکل ۱ موقعیت جغرافیایی مناطق مورد بررسی در استان گلستان نشان داده شده است.

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-19]

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی مراتع مورد بررسی در استان گلستان

روش کار

این پژوهش تحقیقی کاربردی و از لحاظ نوع جمع‌آوری داده ها، توصیفی-پیمایشی است. به‌منظور تعیین اولویت استراتژی‌های پیشنهادی، تجزیه‌وتحلیل SWOT همراه با فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی مورد استفاده قرار گرفت. این تحقیق به‌منظور دستیابی به اهداف خود در سه مرحله به‌ترتیب زیر اجرا شده است:

مرحله اول: ماتریس SWOT در این تحقیق در طی گام‌های زیر تشکیل شده است:

۱- در این گام از طریق تجزیه‌وتحلیل محیط داخلی، نقاط قوت و ضعف استخراج شده است.

۲- در این گام از طریق تجزیه‌وتحلیل محیط خارجی فرصت‌ها و تهدیدها استخراج شده است.

۳- در این گام از طریق تلفیق عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف توسعه اکوتوریسم) و عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدهای توسعه اکوتوریسم) ماتریس SWOT تشکیل شده است.

مرحله دوم: تحلیل سلسله‌مراتبی درجهت تعیین وزن نهایی و رتبه‌بندی هر یک از نقاط ضعف و قوت همچنین فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی به ترتیب زیر انجام شده است. برای انجام مقایسات زوجی بین عوامل سطح ۱ و همچنین عوامل سطح ۲ از پنج پرسشنامه ترجیحات به شرح زیر تهیه و بین جامعه آماری مشتمل بر مطلعان و افراد ذی‌نفع در امر گردشگری توزیع شده است.

۱- پرسشنامه ترجیحات بین گروه‌های سطح یک نقاط ضعف و قوت و همچنین فرصت‌ها و تهدیدات محیطی؛

۲- پرسشنامه ترجیحات عوامل (درون گروهی) سطح دو نقاط ضعف و قوت و همچنین فرصت‌ها و تهدیدات محیطی؛

مرحله سوم: در این مرحله از AHP و نرم‌افزار Expert Choice به‌منظور تعیین اهمیت نسبی هر یک از معیارهای SWOT استفاده شد و سپس اهمیت تمامی زیر معیارها به‌وسیله ضرب میزان اهمیت هر کدام در وزن معیار اصلی مربوطه محاسبه و رتبه‌بندی گردید.

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-19]

جدول ۱- ماتریس SWOT

نقاط قوت	نقاط ضعف
- وجود جاذبه‌های طبیعی (S_1) - وجود جاذبه‌های مذهبی و تاریخی (S_2) - جاذبه‌های صنایع دستی (S_3) - وجود آداب و رسوم فرهنگی و محلی (S_4) - وجود بازارچه مرزی اینچه برون (S_5) - جاذبه‌های اسب دوانی (S_6) - وجود گونه‌های منحصربه‌فرد مرتعی (S_7) - وجود آب‌بندان (S_8) - وجود مراتع دست کاشت آتریپلکس (S_9)	- نامناسب بودن تجهیزات اقامتی، رفاهی، بهداشتی (W_1) - نامناسب بودن راه‌ها (W_2) - ناآشنایی گردشگران با منطقه (W_3) - ضعف بنیه مالی مردم منطقه (W_4) - ضعف ساختارهای ارتباطی از قبیل اینترنت و مخابرات (W_5) - سطح دانش مردم (W_6) - کمبود امنیت برای گردشگران (W_7)
فرصت‌ها	**تهدیدها**
- انگیزه بیشتر مردم برای مسافرت به نواحی طبیعی (O_1) - افزایش توجه به حمایت مسئولان با رویکرد اشتغالزایی (O_2) - اشتغالزایی به‌وسیله گسترش اکوتوریسم (O_3) -تمایل ساکنان به مشارکت در طرح‌های گردشگری (O_4) - امکان توسعه کاشت و پرورش گیاهان دارویی (O_5) - وجود قطار گردشگری گرگان- اینچه برون (O_6) - گسترش آبزی پروری و صید آبزیان (O_7)	- افزایش آلودگی زیست محیطی (T_1) - از بین بردن فرهنگ‌ها (تغییرات فرهنگی) (T_2) - تمایل نداشتن به سرمایه‌گذاری به‌دلیل مرزی بودن منطقه (T_3) - مدیریت ناصحیح (T_4) - افزایش سوانح و تصادفات جاده‌ای (T_5) - از بین بردن پوشش گیاهی (T_6)

در گام دوم معیارهای SWOT مورد تحلیل نهایی و تأیید قرار گرفتند. در مرحله سوم اقدام به تعیین وزن و اهمیت هر عامل توسط تکنیک AHP گردید. در جداول ۲ الی ۶ نتایج مرحله سوم تحقیق ارائه شده است. اعداد درون هر کدام از جداول بیانگر ترجیحات و اهمیت عامل سطر به عامل ستون است. این مقادیر از طریق محاسبه میانگین هندسی نظرات چهارده نفر از متخصصان اکوتوریسم به‌دست آمده است. همچنین مقادیر پایین و بالای قطر اصلی در این جداول معکوس یکدیگر هستند. جدول ۲ مقایسات زوجی هر کدام از گروه‌های اصلی تجزیه‌وتحلیل را نشان می‌دهد. ستون اهمیت نیز بیانگر وزن و اهمیت هر یک از عوامل چهارگانه است.

جدول ۲- مقایسات زوجی گروه‌های مدل SWOT

گروه (معیار اصلی) SWOT	قوت (S)	ضعف (W)	فرصت (O)	تهدید (T)	میزان اهمیت
قوت (S)	۱	۳	۶	۸	۰/۵۷۹
ضعف (W)	۰/۳۳	۱	۴	۴	۰/۲۵۲
فرصت (O)	۰/۱۶۷	۰/۲۵	۱	۵	۰/۱۱۶
تهدید (T)	۰/۱۲۵	۰/۲۵	۰/۲	۱	۰/۱۵۳

همان‌گونه‌که در جدول ۲ ملاحظه می‌گردد گروه قوت‌ها با دارا بودن وزن ۰/۵۷۹ بیشترین اهمیت را از نظر متخصصان به خود اختصاص داده است و گروه فرصت‌ها با وزن ۰/۱۱۶ در رتبه آخر قرار گرفته است. جدول ۳ مقایسات زوجی بین زیرمعیارهای گروه نقاط قوت را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج مقایسات زوجی عوامل (درون گروهی) نقاط قوت در جدول، وجود جاذبه‌های طبیعی با وزن نهایی ۰/۲۵۰ بیشترین وزن و رتبه اول را به خود اختصاص داده و مهمترین قوت به‌شمار می‌رود.

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-19]

جدول ۳- ماتریس مقایسات زوجی زیر معیارهای گروه نقاط قوت

نقاط قوت	S_1	S_2	S_3	S_4	S_5	S_6	S_7	S_8	S_9	میزان اهمیت
S_1	۱	۴/۰۱	۱/۰۶	۰/۸۷	۱/۷۸	۱/۷۱	۶/۹۳	۴/۷۰	۴/۲۶	۰/۲۵۰
S_2	۰/۲۶	۱	۲/۲۳	۱/۰۲	۰/۹۴	۰/۹۸	۰/۶۲	۰/۱۵	۰/۴۵	۰/۱۱۱
S_3	۰/۷۰	۰/۶۷	۱	۱/۲۱	۲/۲۰	۱/۹۶	۱/۱۴	۱/۰۴	۱/۱۵	۰/۱۲۰
S_4	۰/۹۶	۱/۳۲	۱/۴۸	۱	۲/۹۱	۳/۷۷	۱/۰۷	۱/۱۲	۱/۰۵	۰/۱۴۳
S_5	۰/۵۵	۱/۰۵	۰/۷۵	۰/۳۶	۱	۰/۷۵	۰/۷۳	۰/۴۵	۰/۴۵	۰/۰۸۷
S_6	۰/۸۲	۰/۶۵	۰/۴۷	۰/۵	۱/۳۲	۱	۱/۱۶	۰/۶۱	۰/۴۶	۰/۰۸۴
S_7	۰/۱۴	۱/۶۱	۰/۴۷	۰/۹۱	۱/۳۳	۱/۴۷	۱	۱/۲۲	۲/۵۲	۰/۰۶۸
S_8	۰/۲۱	۴/۸۲	۲/۷۲	۱/۶۲	۳/۹۹	۲/۸۵	۱/۳۸	۱	۲/۴۳	۰/۰۶۸
S_9	۰/۲۳	۳/۸۱	۲/۵۷	۰/۹۵	۲/۵۹	۳/۹۶	۰/۳۹	۰/۷۱	۱	۰/۰۶۹

جدول ۴ مقایسات زوجی بین زیرمعیارهای گروه نقاط ضعف را نشان می‌دهد. در این جدول زیر معیار نامناسب بودن تجهیزات اقامتی- رفاهی- بهداشتی با وزن نهایی ۰/۳۰۴ بیشترین وزن رتبه اول را به خود اختصاص داده و مهمترین ضعف به‌شمار می‌رود و ضعف بنیه مالی مردم منطقه با وزن نهایی ۰/۰۷۶ کمترین وزن و رتبه هفتم را دارا است.

جدول ۴- ماتریس مقایسات زوجی زیر معیارهای گروه نقاط ضعف

نقاط ضعف	W_1	W_2	W_3	W_4	W_5	W_6	W_7	میزان اهمیت
W_1	۱	۲/۱۴	۱/۷۴	۶/۱۰	۴/۸۲	۲/۹۳	۰/۶۵	۰/۳۰۴
W_2	۰/۴۶	۱	۱/۰۹	۳/۶۲	۲/۷۸	۲/۹۵	۰/۷۸	۰/۱۹۱
W_3	۰/۵۷	۲/۸۷	۱	۳/۲۶	۲/۷۲	۱/۷۷	۰/۴۳	۰/۱۷۱
W_4	۰/۲۶	۰/۲۷	۰/۳۰	۱	۰/۵۲	۰/۴۶	۰/۵۷	۰/۰۷۶
W_5	۰/۲۰	۰/۶۸	۰/۴۳	۱/۰۳	۱	۰/۷۸	۰/۷۸	۰/۰۸۷
W_6	۰/۳۳	۰/۵۴	۰/۵۶	۲/۱۵	۱/۸۶	۱	۰/۹۰	۰/۰۸۳
W_7	۲/۳۷	۱/۳۷	۱/۸۴	۲/۶۷	۱/۸۹	۲/۳۲	۱	۰/۰۸۸

جدول ۵ مقایسات زوجی بین زیرمعیارهای گروه فرصت‌ها را نشان می‌دهد. در این جدول زیر معیار تمایل ساکنان به مشارکت در طرح‌های آینده با وزن نهایی ۰/۲۲۲ بیشترین وزن رتبه نخست را به‌خود اختصاص داده و مهمترین فرصت به‌شمار می‌رود؛ زیر معیار گسترش آبزی- پروری و صید آبزیان با وزن نهایی ۰/۰۵۳ کمترین وزن و رتبه ۷ را دارا است.

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-19]

جدول ۵- ماتریس مقایسات زوجی زیر معیارهای گروه فرصت‌ها

فرصت‌ها	O_1	O_2	O_3	O_4	O_5	O_6	O_7	میزان اهمیت
O_1	۱	۱/۰۲	۰/۶۶	۰/۹۲	۲/۹۹	۱/۷۷	۲/۵۶	۰/۱۸
O_2	۱/۳۰	۱	۱/۳۰	۰/۶۳	۲/۸۹	۱/۵۴	۳/۵۵	۰/۱۹۱
O_3	۲/۱۵	۱/۰۵	۱	۰/۸۰	۳/۹۶	۲/۴۶	۳/۸۴	۰/۲
O_4	۱/۴۶	۱/۸۹	۱/۸۲	۱	۴/۷۶	۲/۷۶	۴/۴۵	۰/۲۲۲
O_5	۰/۳۷	۰/۵۰	۰/۲۸	۰/۴۷	۱	۱/۱۵	۱/۷۰	۰/۰۶۷
O_6	۰/۶۸	۰/۶۰	۰/۲۶	۰/۲۱	۰/۶۵	۱	۱/۶۶	۰/۰۸۷
O_7	۰/۴۴	۰/۴۲	۰/۲۹	۰/۲۳	۰/۸۳	۰/۸۲	۱	۰/۰۵۳

جدول ۶ مقایسات زوجی بین زیرمعیارهای گروه تهدیدها را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج مقایسات زوجی عوامل (درون‌گروهی) تهدیدات در جدول زیر معیار افزایش آلودگی زیست‌محیطی با وزن نهایی ۰/۲۱۸ بیشترین وزن و رتبه اول را به خود اختصاص داده و مهمترین تهدید به‌شمارمی‌رود. افزایش تصادفات جاده‌ای با وزن ۰/۰۸۱کمترین وزن و رتبه‌ی ۶ را دارا است و کم اهمیت‌ترین تهدید است.

جدول ۶- ماتریس مقایسات زوجی زیر معیارهای گروه تهدیدها

تهدیدها	T_1	T_2	T_3	T_4	T_5	T_6	میزان اهمیت
T_1	۱	۱/۲۶	۲/۰۷	۰/۷۹	۲/۸۱	۰/۸۵	۰/۲۱۸
T_2	۱/۶۶	۱	۰/۸۰	۰/۶۴	۲/۵۱	۱/۶۴	۰/۲۱۴
T_3	۰/۴۴	۲/۱۰	۱	۱/۱۰	۳/۸۷	۳/۶۸	۰/۱۹۵
T_4	۳/۱۶	۲/۴۸	۲/۱۹	۱	۱/۶۷	۲/۲۹	۰/۱۵۰
T_5	۰/۷۰	۰/۷۹	۰/۴۶	۰/۶۷	۱	۰/۳۰	۰/۰۸۱
T_6	۲/۰۲	۰/۲۴	۰/۴۷	۱	۲/۵۶	۱	۰/۰۸۵

در نهایت براساس محاسبات فوق می‌بایست وزن نهایی هر کدام از زیرمعیارها را با توجه به وزن معیار اصلی خود محاسبه نمود. نتایج این محاسبات در جدول ۷ نشان داده شده است.

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-19]

جدول ۷- وزن نهایی زیر معیارها

معیار	وزن معیار	زیر معیار	وزن نسبی	وزن نهایی	رتبه
قوت‌ها	۰/۵۷۹	S_1	۰/۲۵۰	۰/۱۴۵	۱
		S_2	۰/۱۱۱	۰/۰۶۴	۴
		S_3	۰/۱۲۰	۰/۰۶۹	۳
		S_4	۰/۱۴۳	۰/۰۸۳	۲
		S_5	۰/۰۸۷	۰/۰۵	۸
		S_6	۰/۰۸۴	۰/۰۴۹	۵
		S_7	۰/۰۶۸	۰/۰۳۹	۷
		S_8	۰/۰۶۸	۰/۰۳۹	۷
		S_9	۰/۰۶۹	۰/۰۴۰	۶
ضعف‌ها	۰/۲۵۲	W_1	۰/۳۰۴	۰/۰۷۷	۱
		W_2	۰/۱۹۱	۰/۰۴۹	۲
		W_3	۰/۱۷۱	۰/۰۴۴	۳
		W_4	۰/۰۷۶	۰/۰۱۹	۷
		W_5	۰/۰۸۷	۰/۰۲۱	۵
		W_6	۰/۰۸۳	۰/۰۲۰	۶
		W_7	۰/۰۸۸	۰/۰۲۲	۴
فرصت‌ها	۰/۰۵۳	O_1	۰/۱۸	۰/۰۰۹	۴
		O_2	۰/۱۹۱	۰/۰۱۰	۳
		O_3	۰/۲	۰/۰۱۱	۲
		O_4	۰/۲۲۲	۰/۰۱۲	۱
		O_5	۰/۰۶۷	۰/۰۰۳	۶
		O_6	۰/۰۸۷	۰/۰۰۵	۵
		O_7	۰/۰۵۳	۰/۰۰۲	۷
تهدیدها	۰/۱۱۶	T_1	۰/۲۱۸	۰/۰۳۰	۱
		T_2	۰/۲۱۴	۰/۰۲۶	۲
		T_3	۰/۱۹۵	۰/۰۲۴	۳
		T_4	۰/۱۵۰	۰/۰۱۷	۴
		T_5	۰/۰۸۱	۰/۰۰۹	۶
		T_6	۰/۰۸۵	۰/۰۱۰	۵

بحث و نتیجه‌گیری

در این تحقیق ابتدا عوامل راهبردی و کلیدی تدوین استراتژی توسعه اکوتوریسم در مراتع شمالی شهرستان گنبدکاووس به‌وسیله رویکرد SWOT شناسایی و در چهار گروه نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها طبقه‌بندی گردیدند. پس از آن با استفاده از روش AHP اقدام به اولویت‌بندی هر کدام از گروه‌ها و زیرمعیارهای آن گردید. یافته‌ها نشان داد که نقاط قوت با داشتن وزن ۰/۵۷۹، نقاط ضعف با داشتن وزن ۰/۲۵۲، گروه تهدیدها با داشتن وزن ۰/۱۵۳ و گروه فرصت‌ها با داشتن وزن ۰/۱۱۶

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-19]

به‌ترتیب رتبه‌های اول الی چهارم را در اکوتوریسم مراتع شمال گنبدکاووس به خود اختصاص داده‌اند. بررسی‌ها نشان داد از میان عوامل قوت "وجود جاذبه‌های طبیعی" و از میان عوامل ضعف "نامناسب بودن تجهیزات اقامتی- رفاهی- بهداشتی" بالاترین اولویت را دارا بودند. همچنین "تمایل ساکنان به مشارکت در طرح‌های آینده" و "افزایش آلودگی زیست محیطی" به‌عنوان مهمترین فرصت و تهدید شناخته در زمینه توسعه گردشگری طبیعت در مراتع شمال شهرستان گنبدکاووس شناخته شدند. ترسیم وزن‌های عوامل درونی و بیرونی از دیدگاه کارشناسان نشان داد، استراتژی کلان مدیریت اکوتوریسم مراتع در شمال شهرستان گنبدکاووس، استراتژی تنوع (ST) است که در آن بر وزن زیاد عوامل قوت و تهدید تأکید شده است؛ این نتایج با نتایج حسینی و همکاران (۱۳۹۹) همسو نیست.

تعیین ۲۹ عامل مؤثر بر اکوتوریسم مبتنی بر مراتع در تحقیق حاضر نشان‌دهنده آن است که تمام برنامه‌های توسعه‌ای و پروژه‌هایی که می‌تواند به‌صورت بالقوه زیستگاه-های طبیعی و معیشت جوامع محلی را تحت تأثیر قرار دهد، از عوامل متعددی تأثیر می‌پذیرد که این امر بر نیاز انجام مطالعات امکان‌سنجی پیش از راه‌اندازی و اجرای طرح‌ها تأکید می‌کند، Yılmaz et al (2013) و حسینی و همکاران (۱۳۹۹) نیز بر وجود عوامل چندگانه مؤثر بر اکوتوریسم در منابع طبیعی اشاره و بیان نمودند که برنامه‌های توسعه گردشگری نیازمند مطالعات جامعی هستند که ضرورت دارد در آنها به نظرات جوامع محلی توجه ویژه‌ای گردد.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد در استراتژی تهاجمی (SO) که تمرکز بر نقاط قوت درونی (منطقه مطالعاتی) و فرصت-های بیرونی استوار است، گسترش همکاری فرابخشی بین سازمان‌های متولی امر گردشگری و سازمان‌های متولی مدیریت منابع طبیعی به‌منظور توسعه اکوتوریسم پایدار در منطقه، زمینه‌سازی و بهره‌برداری از حمایت‌های بخش خصوصی در راستای سرمایه‌گذاری در منطقه مورد مطالعه برای بهره‌برداری از برتری‌های موجود به‌منظور توسعه فعالیت گردشگری پایدار ضروری است. همچنین در راهبرد تنوع (ST) که تأکید بر نقاط قوت درونی مراتع و تهدیدات بیرونی حاصل از اکوتوریسم دارد، ضرورت دارد تا تلاش در جهت گسترش فرهنگ زیست‌محیطی گردشگران به‌منظور جلوگیری از گسترش آلودگی‌های زیست‌محیطی، ایجاد سازکارهای اجرای گردشگری پایدار از قبیل استقرار تسهیلات جمع‌آوری زباله صورت پذیرد.

در استراتژی بازنگری (WO) که در آن ضمن تأکید بر نقاط ضعف درونی، سعی بر بهره‌گیری از فرصت‌های بیرونی ایجادشده توسط اکوتوریسم دارد، راهکارهای استفاده از ظرفیت مردم محلی به‌عنوان راهنمای گردشگری، گسترش اکولوژها (بوم کلبه‌ها) به‌عنوان راهکار توسعه مشارکتی زیرساخت‌های گردشگری در منطقه مورد مطالعه پیشنهاد می‌گردد. همچنین در استراتژی‌های تدافعی (WT) ضمن تأکید بر آسیب‌پذیری منطقه، راهکارهای تعیین ظرفیت برد و تعداد گردشگرانی که می‌توانند به‌طور پایدار بدون ایجاد هر گونه اثر سوء از زیرساخت‌ها و منابع استفاده کنند. ارزیابی توان و آثار محیط‌زیستی ناشی از فعالیت‌های توسعه اکوتوریسم در منطقه، سازگاری نوع و مقیاس توسعه گردشگری منطقه با ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی و محیط زیستی جامعه محلی آن، برگزاری دوره‌های آموزشی برای آشنا نمودن مردم محلی با ارزش مراتع و اهمیت حفظ اکوسیستم و گونه‌های گیاهی و جانوری و تبعات ناشی از آلودگی و تخریب آنها ارایه می‌گردد.

با توجه به نتایج فوق می‌توان اذعان داشت که تحلیل محیط داخلی مراتع شمال شهرستان گنبدکاووس برای تبدیل نقاط ضعف به نقاط قوت، برای تصمیم‌گیران و برنامه-ریزان از اولویت و اهمیت بیشتری نسبت به تحلیل محیط خارجی برخوردار خواهد بود. همچنین در مرحله بعد تلاش برنامه‌ریزان اکوتوریسم می‌باید در راستای تبدیل تهدیدات به فرصت‌ها باشد. همچنین بهره‌برداری از گردشگری را می‌توان به‌عنوان بهره‌برداری بالقوه در منطقه مورد مطالعه در نظر گرفت که قابلیت جبران کاستی‌های اقتصادی و اکولوژیکی چرای دام در نظر گرفته شود، این نتایج با نتایج فرازمند و همکاران (۱۳۹۸) هم‌راستا است. با توجه به فشار روزافزون بر مراتع در استان گلستان به‌دلیل وجود دام مازاد و چرای بی‌رویه آن، تغییرات اقلیمی و بروز خشکسالی‌های پی‌درپی، توجه به ایجاد درآمد جایگزین و بهبود شرایط اقتصادی بهره‌برداران مرتعی ضروری به‌نظر می‌رسد. در این زمینه اکوتوریسم می‌تواند فرصت‌های شغلی جدیدی را برای بهره‌برداران فراهم آورد و نقش موثری را در روند جلوگیری از تخریب مراتع ایفا کند؛ این نتیجه‌گیری با نتیجه‌گیری قاسمی آریان و همکاران (۱۳۸۹) هم‌راستا است.

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-19]

منابع

امینی کرج آبادی، م.، زحمتکش سردوراهی، م.، سیادتان، م.، اویسی، م.ا.، اویسی، ل. ۱۴۰۱. راهبردهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از تحلیل ترکیبی SWOT-QSPM (مورد مطالعه: روستای فهرج استان یزد)، روستا و توسعه، ۲۵ (۹۷): ۵۲-۳۱.

بازگیر، ر.، نمامیان، ف.، اسلامبولچی، ع.ر.، سهرابی، ر. ۱۴۰۰. مدل توسعه گردشگری طبیعت با رویکرد فراترکیب (مطالعه موردی: کشور ایران). فصلنامه علمی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۱(۴۳): ۱۵-۱.

جعفری‌فرد، ص.، قنواتی؛ ع. ا.، رضایی، ن. ۱۴۰۰. تحلیلی بر استراتژی توسعه منطقه اشتهارد براساس قابلیت‌های زمین گردشگری با الهام از مدل پرالونگ ۲۰۰۵ و مدلSWOT. فصلنامه علمی تخصص پژوهش‌های گردشگری و توسعه پایدار، ۴ (۲ پیاپی ۱۴): ۳۰-۱۷.

حجازی، س.ا.، رضایی مقدم، م.ح.، قاسمی‌زاد گنبد، ز. ۱۴۰۱. ارزیابی قابلیت‌های اکوتوریسمی با استفاده از روش FUZZY-ANP (مطالعه موردی: دهستان مرگَوَر شهرستان ارومیه)، نشریه علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی، ۲۶ (۸۰): ۱۱۶-۹۹.

حسینی، ا.س.، عظیمی، م.س.، بارانی، ح.، شریفیان بهرمان، ا. ۱۳۹۹. تحلیل راهبردی گردشگری مراتع: تحلیل نقاط قوّت، ضعف، فرصت و تهدید از دیدگاه مرتع‌داران و کارشناسان حوزه تیل آباد- استان گلستان، تحقیقات حمایت و حفاظت جنگلها و مراتع ایران، ۱۸ (۲): ۱۹۲-۱۷۹.

حشمتی، م.، نعمتی، ع.، قیطوری، م.، احمدی، م.، محبی، ع. ۱۴۰۲. ارزیابی عوامل تهدیدکننده اکوتوریسم و زیرساخت-های مورد نیاز آن به‌منظور پایداری منابع طبیعی در استان کرمانشاه. مدیریت جامع حوزه‌های آبخیز، ۳ (۱): ۱۵-۱.

رجبلی، م.، محمدی استادکلایه، ا.، طهماسبی، ا.، شهرکی، م.ر. ۱۴۰۱. تحلیل اثرات اجرای ترسیب کربن بر زیست‌پذیری سکونت‌گاه‌های روستایی. حفاظت زیست بوم گیاهان. ۱۰ (۲۰): ۱۲۶-۱۱۱

رنجبر دستنایی، م.، سراج‌الدین، ف.، نوری، غ. ۱۳۹۴. اتخاذ راهبردهای مناسب جهت توسعه طبیعت‌گردی پایدار با استفاده از مدل‌های AHP، SWOT و ANP (مطالعه موردی: تالاب گندمان در استان چهارمحال و بختیاری)، نشریه‌ی اکوبیولوژی تالاب، ۷ (۴، پیاپی ۲۶) : ۶۸-۴۹.

سجادی، ژ.، مسلمی، آ.، صمدی، ر. ۱۳۹۵. برآورد ارزش اقتصادی مناطق گردشگری (مورد پژوهی: رودبار قصران)، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۱ (۳۵): ۱ -۱۸.

سقائی، م.، امینی نژاد، غ.ر.، صبوحی، غ.ر. ۱۳۹۵. بررسی توانمندی‌های گردشگری شهر ساحلی بوشهر براساس مدل سوات و تاپسیس، نشریه‌ی جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی (مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان)، ۲۷ (۱): ۹۹- ۱۲۶.

شکوهی، م.ح.، بهمنش، ب.، محمدی استادکلایه، ا. ۱۴۰۱. واکاوی سازوکارهای دانشی بهره‌برداران در حفاظت و احیای مراتع در مراتع شهرستان جاجرم استان خراسان شمالی. تحقیقات حمایت و حفاظت جنگلها و مراتع ایران، تحقیقات حمایت و حفاظت جنگلها و مراتع ایران، ۲۰(۱): ۱۸۰-۱۶۳.

طهماسبی، ا. ۱۳۹۴. ارزشیابی بوم‌شناختی، اجتماعی و اقتصادی کشت گونه‌ی آتریپلکس لنتی فورمیس در مراتع استان گلستان، رساله دکتری علوم مرتع دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، ۱۲۰ ص.

غفارزاده، ر. ۱۳۹۵. بررسی ادبیات تابع تقاضای گردشگری ورودی به ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی (گرایش بازاریابی)، دانشگاه علامه طباطبایی، صفحه ۱.

فرازمند، ع.، ارزانی، ح.، جوادی، س.ا.، و سندگل، ع.ع. ۱۳۹۸. بررسی شایستگی مراتع منطقه جلیزجند برای گردشگری و تفرج. تحقیقات مرتع و بیابان ایران، ۲۶(۱ (پیاپی ۷۴))، ۲۰۰-۱۸۷.

فرامرزی، س.، طهماسبی، ا.، محمدی، امین.، مصطفی‌لو، ح. ۱۴۰۰. بررسی شاخص‌های مؤثر بر مدیریت مراتع در نظام‌های بهره‌برداری افرازی و مشاعی (با تأکید بر مراتع قشلاقی استان گلستان). حفاظت زیست بوم گیاهان. ۹ (۱۹) :۲۹۷-۲۸۱

قادری، ر.، هادیانی، ز.، محمدی، ک.، ابوبکری، ط. ۱۳۹۰. استرتژی‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای گردشگری با استفاده از تکنیک SWOT مطالعه موردی: شهرستان پیرانشهر، فصل-نامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱ (۱): ۴۰-۲۷.

قاسمی آریان، ی.، جهانتاب، ا.، حسینی، ا. ۱۳۸۹. مراتع و اکوتوریسم، همایش منطقه‌ای توریسم و توسعه،یاسوج، ۷ صفحه.

قربان‌نیا خیبری، و.، میرسنجری، م.م.، لیاقتی، ه.، آرمین، م. ۱۳۹۸. بررسی قابلیت توسعه گردشگری طبیعت در شهرستان دنا با استفاده از استراتژی تصمیم‌گیری-AHP .OWA، مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۴(۴۵): ۱۰۵- ۱۳۷.

مزیدی، ه.، سقایی، م.، میردیلمی، س.س. ۱۳۹۵. تحلیلی بر بازاریابی اکوتوریسم در استان گلستان، نشریه‌ی جغرافیایی فضای گردشگری، ۵ (۱۹): ۱۶۲-۱۴۳.

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-19]

مسعودی، م.، سلمان ماهینی، ع.، محمدزاده، م.، میرکریمی، س.ح. ۱۳۹۴. ارزیابی شرایط آسایش اقلیمی پناهگاه حیات وحش میانکاله برای توسعه گردشگری طبیعت، نشریه محیط زیست طبیعی (منابع طبیعی ایران)، ۶۸ (۴): ۶۷۶-۶۶۵.

موسوی، س.ک.، موسوی، ا.ا. ۱۳۹۸. بررسی قابلیت‌های گردشگری و اکوتوریسم در شهرستان اردکان با استفاده از مدل SWOT، نشریه‌ی علوم و تکنولوژی محیط زیست، ۲۱ (۵): ۱۹۲-۱۷۹.

موقر پاک، ع.، قربانی، ف. ۱۳۹۷. جایگاه گردشگری در امنیت ملی و روند توسعه کشورها (مطالعه موردی: کشور ایران)، نشریه‌ی جغرافیایی فضای گردشگری، ۷ (۲۶): ۲۵-۱.

نرگسی، ش.، بابکی، ر.، عفتی، م. ۱۳۹۷. بررسی رابطه بین گردشگری، رشد اقتصادی و توسعه مالی در ایران (۱۳۹۵-۱۳۶۸)، نشریه‌ی اقتصاد مالی، ۱۲ (۴۴): ۶۷-۴۱.

Anonymous. 2014. View of Natural resources and watershed management in Golestan. p 57.

Anup, K.C., Rijal, K., Sapkota. R.P. 2015. Role of ecotourism in environmental conservation and socioeconomic development in Annapurna conservation area, Nepal. International Journal of Sustainable Development & World Ecology, 22 (3): 251-258.

Fan, M., Li, W., Wei, G., Luo. F. 2015. Tourism impacts on indigenous pastora1 communities in China. Rangeland ecology & management, 68 (1): 86-91.

Ghorbani, A., Raufirad, V., Rafiaani, P., Azadi, H. 2015. Ecotourism sustainable development strategies using SWOT and QSPM model: A case study of Kaji Namakzar Wetland, South Khorasan Province, Iran. Tourism Management Perspectives, 16: 290-297.

Hafezi, F., Bijani, M., Gholamrezai, S., Savari, M., Panzer-Krause, S. 2023. Towards sustainable community-based ecotourism: A qualitative content analysis. Science of the Total Environment, 164411.

Hatcherson, J. 2019. Tourism, representation and compensation among the Dukha Reindeer Herders of Mongolia. Open Agriculture, 4 (1): 608-615.

Makian, S., Hanıfezadeh, F. 2021. Current challenges facing ecotourism development in Iran. Journal of Tourismology, 7 (1): 123-140.

Sobhani, P., Esmaeilzadeh, H., Sadeghi, S. M. M., Wolf, I. D. 2024. Land potential for ecotourism development and assessing landscape ecology in areas on protection of Iran. Environment, Development and Sustainability, 26(3), 8103-8137.

Sobhani, P.; Esmaeilzadeh, H.; Wolf, I.D.; Marcu, M.V.; Lück, M.; Sadeghi, S.M.M. 2023. Strategies to Manage Ecotourism Sustainably: Insights from a SWOT-ANP Analysis and IUCN Guidelines. Sustainability, 15 (14), 11013.

Yang, Y., Fik, T. 2014. Spatial effects in regional tourism growth, Annals of Tourism Research, 46: 144–162.

Yılmaz, O., Mansuroglu, S., Yılmaz, R. 2013. Swot analysis of ecotourism as a tool for sustainable development: a case research in north-west Black Sea coastal zone of Turkey. Journal of Environmental Protection and Ecology, 14 (2): 786-798.

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-19]

Preparing ecotourism strategy using SWOT-AHP model (Case study: northern rangeland of Gonbad-e-Kavous)

Amin Mohammadi Ostadkelayeh [*1], Sahar Nabavi Chashemi[2], Abolfazl Tahmasebi[1], Hamideh Pahlavan Zadeh[3]

[1]Assistant Professor, Department of Range & Watershed Management, Faculty of Agriculture &Natural Resources Gonbad Kavous University, Gonbad Kavous

[2]Graduate Student in Range managment, Department of Range & Watershed Management, Faculty of Agriculture &Natural Resources Gonbad Kavous University, Gonbad Kavous

[3]Independent Researcher, Graduated in Environmental Design Engineering, University of Tehran

Received: 2023/11/06; Accepted: 2024/06/18

Abstract

Today, ecotourism, as a unique and rapidly growing sector of tourism, plays a crucial role in the sustainable development of societies. This research aims to analyze the internal and external factors of the northern rangelands in Gonbad-e-Kavoos city to develop a strategy for ecotourism development. The study utilizes an integrated approach combining the analytical hierarchy process (AHP) and SWOT. First, SWOT analysis was conducted to identify and categorize the strengths, weaknesses, opportunities, and threats of ecotourism in the study area. Given the multi-index nature of the decision-making problem, with hierarchical elements including objectives, criteria, and sub-criteria, the analytical hierarchy process was used to calculate the weight and significance of each criterion and sub-criterion identified through SWOT analysis. Data were gathered through a matrix of paired comparisons using the expert judgment from 14 specialists. The results revealed that the strengths, weaknesses, threats, and opportunities groups had weights of 0.579, 0.252, 0.116, and 0.053 respectively, ranking from highest to lowest in terms of their impact on ecotourism in the study area. Based on the results, it is crucial for decision-makers and planners to prioritize the analysis of the internal environment of the northern rangelands in Gonbad-e-Kavoos city in order to convert weaknesses into strengths. Additionally, efforts by ecotourism planners should focus on transforming threats into opportunities in the subsequent steps. The strategic situation for rangeland ecotourism was determined as (ST). It is evident that prioritizing and emphasizing the analysis of the internal environment of the northern pastures in Gonbad kavus city to transform weaknesses into strengths is of greater significance for decision-makers and planners than analyzing the external environment. Furthermore, nature tourism planners should focus on converting threats into opportunities.

***Keywords*:** AHP-SWOT, Ecotourism, Rangeland, Gonbad-e-Kavoos

*Corresponding author: aminmohammadi@gonba.ac.ir

[Downloaded from pec.gonbad.ac.ir on 2026-11-19]